

CONSEQÜÈNCIES EN ELS FILLS, QUAN EL PARE MATA LA MARE

Taula Rodona organitzada pel Grup de Treball Psicoanàlisi, Cultura i Societat del Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya COPC 27-2-2023

Es coneixen les dades de les dones assassinades per les seves parelles, però tenim poques dades dels orfes d'aquests assassinats. Segons dades de la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, recopilades per Europa Press, l'any 2023 va ser l'any en que va haver més menors orfes per violència masclista de l'última dècada, amb un total de 56¹. El "Periódico" del 2-1-2024² senyala que la dada més alta fins ara. Cal també destacar la importància del document "2023 Estudio singular Defensoría de la Infancia y Adolescencia de Andalucía Infancia huérfana de la violencia de género: La víctima más invisible del drama" del Defensor del Pueblo de Andalucía³, que fa un anàlisi en profunditat del tema.

Quant la mare es assassinada pel pare, els fills han d'afrontar el trauma de la violència i el dolor associat per la pèrdua simultània dels dos pares. Queden descol·locats perquè de cop la seva vida canvia i es transforma sense que pugui controlar aquests canvis. Aquesta situació provoca l'aparició de tot un seguit de inseguretats massives, que poden produir-los greus trastorns psicoemocionals i somàtics, i condicionar, en molts casos, la seva vida adulta⁴.

Després de l'assassinat, els menors es converteixen en els fills de l'assassí de les seves mares. És produeix un problema que ara és molt més gran: s'han quedat orfes de mare i qui els ha deixat orfes es el seu pare. Uns pares que han d'ingressar a la presó, o que se suïciden després de cometre l'assassinat, cosa que els obliga a assumir una doble orfandat. Un altre problema es quant aquest assassí compleix la condemna i surt de presó i els fills continuen sent menors d'edat.

Generalment ja han existit senyals prèvies de violència, i segurament aquests fills ja poden presentar problemes psicoemocionals i conductuals derivats de la mateixa. L'assassinat, al presentar-se de forma sobtada, els generarà un impacte més gran en funció de: com s'ha produït l'assassinat, si han estat o no presents, quina informació els han donat, quin tipus de relació prèvia tenien amb el pare i la mare, quins canvis es produiran a partir d'aquest fet en la seva vida, qui es farà càrrec d'ells i com serà la seva relació amb la família extensa i els seus amics i veïns. Moltes vegades han de deixar casa seva i passaran a conviure amb: la família extensa, amb una família d'acollida o en un centre residencial de menors. Generalment la família que es fa càrrec d'ells es la materna. Aquest fet generarà tot un seguit de situacions noves que no poden controlar. Com queda la seva relació amb la família del pare? Quin tipus d'informació se'ls transmetrà de la víctima i de l'agressor per part d'aquestes famílies? De quina manera l'orfe podrà afrontar tots aquests dols?

¹ <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20240102/violencia-genero-deja-56-menores-huerfanos-96470860>

² <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20240102/violencia-genero-deja-56-menores-huerfanos-96470860>

³ https://defensordelmenordeandalucia.es/sites/default/files/diaa-infancia_huerfana-2023-web.pdf

⁴ Black D, Harris-Hendriks J, Kaplan T (2018) Father Kills Mother Issues and Problems Encountered by a Child Psychiatric Team *The British Journal of Psychiatry*, 15(1) 624-630

La vida continua però no resultarà fàcil adaptar-se als canvis ni al el seu lloc en aquesta nova vida. No només han perdut a la seva mare, sinó el vincle afectiu que tenien establert amb ella. De cop es presenta un trencament amb lo conegut i es presenta una vida diferent. Altres es faran càrrec d'ells i organitzaran la seva vida, sense que ho puguin controlar, perquè son menors de edat⁵.

Aquests nens, nenes i adolescents estan immersos en un procés de dol que han d'elaborar. És un problema molt complexe per a aquests orfes. Tindran que enfrontar-se a diferents dols i pèrdues lligades a les vinculacions afectives i el sistema familiar previ a l'assassinat. Això els comportarà conseqüències per la resta de la seva vida, perquè d'alguna manera es produeix una fractura en la seva continuïtat vital.^{6, 7, 8}

Cada fill o filla afrontarà la realitat de la mort a la seva manera, perquè les pèrdues son molt personals i estan lligades al: tipus de vinculació afectiva prèvia i la resiliència. Quan el pare mata la mare, la repercussió en el fill o la filla és devastadora. La seva mare ha estat assassinada, però l'assassí és el pare. Que la figura de vinculació afectiva que l'ha d'estimar i protegir es converteixi en un monstre que mata el seu altre objecte de vinculació afectiva, és un dol molt difícil de poder ser elaborat. És com si de cop s'hagués trencat el seu esquema bàsic d'organització psíquica. Tot el seu mon s'ha fet miques. Són fills i filles d'una víctima, però també són fills i filles d'un assassí. Dependrà de: l'etapa evolutiva, els factors de protecció externs (família o xarxa de protecció prèvia social) e interns, el tipus de vinculació afectiva que havia establert amb el pare i la mare, i de la seva capacitat de resiliència, per que pugui o no elaborar o entendre què és el que li esta passant. En aquests casos, les característiques que pot tenir el seu vincle afectiu serà de tipus insegur. Pot ser: preocupat (els punts de la història personal estan centrats en el rebuig, la negligència i la inversió de rols i tenen moltes dificultats per organitzar la seva història i les seves relacions interpersonals, tant passades, presents com futures), evitatiu: tendeixen a negar els aspectes difícils de la seva infància, amb actituds de desvalorització envers el vincle afectiu) o en el pitjor dels casos desorganitzat no resolt^{9, 10}: (típic de les persones que han tingut pèrdues molt significatives de la seva figura de vincle afectiu, maltractament, negligència i/o abusos sexuals a la seva infància, presenten greus dificultats en les relacions interpersonals i tenen un alt risc de desenvolupar problemes de tipus psiquiàtric i/o d'addiccions.

Bowlby afirmava que la capacitat de resiliència davant d'esdeveniments estressants que pot patir un infant estava influïda pel patró de vinculació afectiva que desenvolupa el bebè durant el primer any de vida amb el cuidador, generalment la mare, encara que pot ser una altra persona. Quant aquest vincle es trenca per la pèrdua de la figura amb la que s'ha establert el vincle afectiu, el nen o la nena, intentarà continuar

⁵ Kessler D (2006) *Sobre el duelo y el dolor Elisabeth Kübler-Ross*. Ed. Lucièrnaga. Barcelona

⁶ Black D., Kaplan T., Hendriks J.H. (1993) *Father Kills Mother*. New York: Springer.

⁷ Black D, Harris-Hendriks J, Kaplan T (2009) *Father Kills Mother: Post-Traumatic Stress Disorder in the Children. Bereavement Care* 7, (9-11)

⁸ Black D, Harris-Hendriks J, Kaplan T(2018) *Father Kills Mother Issues and Problems Encountered by a Child Psychiatric Team* *The British Journal of Psychiatry*, 15(1) 624-630

⁹ Main M, Kaplan N, Cassidy J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*. 50 (1-2 Serial N° 209); 66-104.

¹⁰ Main M, Solomon J. (1986) Discovery of a new, insecure, disorganized disoriented attachment pattern En T.B-Brazelton and M.Yogman. *Affective Development in Infancy* (pp.-95-124) Norwood: Ablex Publishing.

aquesta vinculació afectiva. Segons el tipus de vinculació afectiva establerta tindrà més o menys dificultats en el seu procés de dol^{11, 12, 13}.

El dol és un fenomen complex i multidimensional en què el procés i les conseqüències estan influenciats per la interacció d'una sèrie de components físics, psicològics i socials. Laplanche i Pontalis¹⁴ descriuen el dol com: "*Procés infrapsíquic, consecutiu a la pèrdua (...) i per mitjà del qual el subjecte aconsegueix desprendre's progressivament del dit objecte*". A diferència del dol de l'adult que ho expressa amb paraules, el dol infantil tendeix a expressar-se corporalment a través de conductes i comportaments amb manifestacions de tipus afectives, somàtiques, socials i educatives; fent-se majoritàriament evident a la llar i a l'escola. Cal tenir en compte que, tal vegada perquè el fill o la filla son molt petits, malgrat haver presenciat l'assassinat aparentment pot presentar poca patologia, però no podem pensar que no els afecta i per tan no cal prendre mesures de prevenció i atenció, perquè com dèiem tots els fills i filles, independent de la seva edat, quedaran marcats de per vida per aquest esdeveniment. En els estudis fets a fills que han viscut l'assassinat de la mare a mans del pare, s'ha observat que aquesta població presentava símptomes de por, ira, ansietat i culpa, enuresi nocturna, comportament agressiu, aparició de dissociació de la realitat, trastorns en la vinculació afectiva i símptomes relacionats amb el trastorn d'estrès post traumàtic¹⁵.

Perquè els fills puguin elaborar la pèrdua i el dol, hauran de passar per una sèrie d'etapes o fases i realitzar quatre tasques fonamentals: 1. Acceptar la realitat de la pèrdua. 2. Expressar les emocions i el dolor. 3. Adaptar-se a un mitjà on l'ésser estimat és absent. 4. Reorganitzar-se emocionalment davant la mort i continuar vivint¹⁶. La elaboració d'aquestes etapes estarà relacionada amb l'etapa evolutiva i les experiències prèvies dels fills amb els seu pare i la seva mare.

Abans d'arribar a l'assassinat, sempre hi ha hagut situacions d'alt nivell de violència dins de la família. La manca de detecció prèvia que facilités posar en marxa elements preventius que evitessin un desenllaç tan fatal, està molt relacionada amb el fet que es tracta de violència de tipus intrafamiliar. La violència intrafamiliar està estretament lligada al silenci i al secret. Aquest secretisme impedeix a la víctima demanar ajuda, però també aquest silenci de la víctima genera que els fills també callin i no parlin d'aquesta violència intrafamiliar. Aquest silenci és un maltractament molt important per a aquests fills. Tan ser observadors passius com també víctimes de la violència per part de l'agressor, els genera greus confusions, perquè no oblidem que es tracta de el seu pare. No parlar és una manera de normalitzar la situació o que els fills puguin sentir-se culpables del que està passant entre els seus pares. És important destacar

¹¹ Bowlby, J. (1980). La pérdida afectiva. Buenos Aires: Paidós.

¹² Bowlby, J. (1986). Vínculos afectivos: formación, desarrollo y pérdida. Madrid: Morata.

¹³ Bowlby, J. (1998). El apego y la pérdida – 1. El apego. Barcelona: Paidós.

¹⁴ Laplanche, J Pontalis JB (2007) Diccionario de psicoanálisis. Ed. Paidós Barcelona

¹⁵ Lewandowski L.A., McFarlane J., Campbell J.C., Gary F., Barenski C. (2004) "He Killed My Mommy!" Murder or Attempted Murder of a Child's Mother, *Journal of Family Violence* 19(4): 211–20.

¹⁶ Cabodevila I, Las pérdidas y sus duelos (2007), *Anales del Sistema Sanitario de Navarra* 30(3) Supl.3

que des de ben petits, els fills capten les situacions familiars. I si aquestes situacions no van unides a la paraula, són altament patògenes, generant pautes de conducta i identificacions com víctima o com agressor que repercutiran en com es desenvoluparà la seva vida adulta.

Finalment, voldria plantejar-los unes qüestions a reflexionar: Com es relacionaran a partir d'ara amb la família extensa de la víctima i la de l'agressor? En quina mesura es veuran modificades les seves relacions socials, especialment si viuen a pobles o ciutats petites, on són fàcilment identificables. Els companys de l'escola no sempre seran solidaris i poden marginar-los (les famílies poden considerar que són "males influències" per als seus fills) o patir "bullying". La seva realitat canviarà dràsticament. Tot el seu sistema de vida que coneixien fins l'assassinat de la seva mare es modificarà radicalment, generant un xoc que impacta en el seu sistema emocional i que afectarà el seu desenvolupament de manera molt significativa.

Per totes aquestes qüestions pensem que els orfes víctimes de la violència de gènere necessiten ser presos seriosament en compte per les administracions. No es pot quedar solament en ajudes econòmiques, sinó que cal tenir en compte la gravetat de la situació patida per aquests menors i per tan cal una coordinació dels diferents departaments implicats en la cura d'aquests nens, nenes i adolescents, especialment: sanitat, serveis socials i educació. Tenir cura de la salut mental d'aquests menors és fonamental. Les investigacions, dutes a terme amb aquesta població, assenyalen que si no reben una correcta assistència, reproduiran la violència amb les seves parelles i els seus fills com a víctimes o com a agressors. Com dèiem, segons l'etapa evolutiva, potser el trauma quedi en hibernació, però això no vol dir que estigui solucionat. La prova la tenim en què poden desenvolupar diferents patologies psiquiàtriques, addicions, fracàs escolar o fracàs laboral, etc. Els programes d'atenció han de contemplar també l'atenció a la família extensa, tant la de la víctima com la de l'agressor. Però no podem oblidar que es fonamental la formació als professionals que es relacionen amb la infància (escola, pediatria, esport, ludoteques, etc.) perquè puguin detectar els senyals que aquests menors emeten quan viuen immersos en violència intrafamiliar, i evitar que aquesta violència continuï transgeneracionalment, com els deia, creant noves víctimes i/o nous agressors¹⁷

Per concloure crec important assenyalar la necessitat de cuidar el cuidador. Els professionals que treballen amb aquesta població també necessiten tenir cura per evitar el *burnout*. Per això cal recordar la frase de Nietzsche: *"Qui amb monstres lluita tingui cura de no convertir-se alhora en monstre. Quan mires llarg temps a un abisme, també aquest mira dins teu"*. (Nietzsche "Mes enllà del bé i del mal")

Dra. Carme Tello Casany

Psicòloga clínica

Presidenta de la Associació Catalana per la Infància Maltractada ACIM

Presidenta Federación de Asociaciones para la prevención del Maltrato Infantil FAPMI-ECPAT

---

¹⁷ Tello C (2023) *"Cuando el padre mata a la madre, ¿Qué pasa con los hijos?"* Granada Costa
<https://granadacostanacional.es/cuando-el-padre-mata-a-la-madre-que-pasa-con-los-hijos-e-hijas/>